

Hva heter det?

Er han større enn JEG eller større enn MEG?

Et siste svar til hr. rettspre- sident Michael Hansson.

Av dr. Jørgen Quisling.

Ovennevnte høyst ordinære språkspørsmål behandlet jeg for en tid siden i Morgenbladet. Jeg påstod her at uttrykket «større en meg» var det riktige og at «enn meg» aldeles ikke var noen forvanskning av «enn jeg», men at det betegnet et avhengighetsforhold slik at pronomenet «jeg» var bundet til ordet foran seg, men en slags preposisjonell binding. Og dette avhengighetsforhold, som såvel utelukker at det heter «enn jeg» som å begrunne dette uttrykk med at det egentlig er den underforståtte konjunksjonsetning «enn jeg er», søkte jeg å begrunne ved å anføre at vi såvel på norsk som for eksempel også på hebraisk har konjunksjoner som har et preposisjonelt opphav.

Til begrunnelse herav anførte jeg så to eksempler fra vårt eget språk, nemlig «han gikk foran meg» og «han gikk før meg», idet «før» her egentlig er en tidspreposisjon, men i denne preposisjon ligger der likevel noe prekonjunksjonelt som står på grensen til det konjunksjonelle, nemlig til konjunksjonsetningen «før jeg gikk». Denne — så å si — gjentagende, om enn samtidig mer utfyllende konjunksjonsetning må derfor i virkeligheten betraktes som noe avledet og samtidig som en såkalt utfyllende omskrivning og ikke som noe mer opprinnelig som er blitt underforstått og dermed forkortet til «enn jeg». Hvis dette siste var riktig, vilde derimot en slik språkkonstruksjon som «enn jeg» eller «før jeg» etc. ha alminnelig gyldighet. Men det har det ikke, for den har ingen gyldighet i det hele tatt.

Men hr. rettspresident Michael Hansson påstår det motsatte. Han sier nemlig at det heter «større enn jeg» fordi det er en forkortelse av den underforståtte konjunksjonsetning «enn jeg er». Men hvis denne begrunnelse var riktig, da måtte han jo med samme rett også si «større enn du» eller «større enn hun», for her måtte han jo likeså godt som ovenfor kunne si at «enn du er» og «enn hun er» er underforstått. Men jeg sier ikke «han er større enn hun», sier hr. rettspresidenten. For, sier han, så langt er utviklingen ikke nådd på norsk. Og det var jo for såvidt noe nytt som jeg hittil ikke har visst at det akkurat var Michael Hansson som representerte det språklige utviklingsstadium her på berget.

«Større enn hun» sier han altså ikke. Og han sier heller ikke til en person som han sier De til: «Jeg er ikke større enn De», men han sier «større enn Dem». Og heller ikke sier han «dette er noe annet enn du» eller «A nei, den-ags folk er nok ikke bedre enn man-iv». Pronomenet «man» har nemlig bare nominativ og må derfor i alle sine avhengighetsformer erstattes med ordet «en».

Men hr. rettspresidenten sier heller ikke i mitt eksempel med preposisjonen «før» at «han gikk før jeg», ennskjønt han jo også her kunde begrunne det med at det var konjunksjonsetningen «før jeg gikk» som var underforstått. Og hr. rettspresidenten sier heller ikke har det gjelder omtalen av et ektepar «han gikk før hans kone», men han sier «før sin kone», og dette til tross for at den tilsvarende konjunksjonsetning heter «før hans kone gikk». Men dette var da også et fordømt eksempel. Ja, De kan så si, hr. rettspresident. Men så var det også et exemplum — et experimentum — crucis.

Hva sier så egentlig Michael Hansson? Jo, han sier det samme «som oss» eller — om man vil — det samme «som vi sier», bortsett fra at det går litt rundt for ham når det er spørsmål om han skal si «jeg» eller «meg». Eller for å si det litt penere og med hans egne ord: «Jeg sier og skriver, sier han nemlig, snart jeg og snart meg i sammenlikninger etc. Det beror på omstendighetene og på hva der faller meg inn i øyeblikket». Det må være noe i likhet med dette man kaller sikker språkfølelse, og Vår Herre har nok også hatt sin mening med å la hr. rettspresidenten i Årevis opptre i Morgenbladet som vårt språks vokter. Det stemmer jo for øvrig også med hva hr. rettspresidenten selv sier i tilslutning til det jeg nettopp har sitert. «Men jeg holder også», sier han, «på den største mulige presisjon i språket. Og derfor sier jeg «han hopper høyere enn jeg», nemlig enn jeg hopper, for hvis jeg sier at han hopper høyere enn meg, så kan det, sier han, bety at han hopper høyere enn 1.76 m.» Ak ja, det er nok ikke så like-til akkurat å vite hva en skal si. Men tillater hr. rettspresidenten i denne anledning et lite spørsmål? Hvem er det egentlig De omgås, hr. rettspresident? Det skulde vel ikke være denne «Ikke-akademikeren» med kjøttkakene som hadde hengt seg på Deres siste svar til meg i Morgenbladet? Jeg bare spør.

Men ikke bare hvor det gjelder språkspørsmål har hr. rettspresident Michael Hansson vist seg å mangle den fasthet som hverken lar seg rokke av omstendighetene eller av hva der eventuelt faller en inn i øyeblikket, men heller ikke logisk og moralsk syns han å ha bygd sitt hus på klippen. I mitt forrige svar til ham nevnte jeg således rent forbigående mitt lille harmløse bløff med mine eksempler fra hebraisk. Men dette gjengav hr. rettspresidenten slik at jeg hadde sagt at det jeg skrev om det hebraiske språk var bløff. Men det sa jeg aldeles ikke, hr. rettspresident. Men det jeg sa var at mitt lille harmløse bløff med eksempler fra hebraisk var vellykket. Og det er — som hr. rettspresidenten selv er fullt oppmerksom på — en ganske vesentlig forskjell. For ingen av oss, selv ikke hr. rettspresidenten, er tvil om at når jeg sier «han går her og bløffer med fransk», så er det ingen som forstår det slik at det vedkommende bløffer med, er galt, men tvertimot at det er riktig — for hvorledes skulde han vel ellers kunne bløffe? Nei, bløffet består her nettopp i at han ved å anvende det lille ordforråd han sitter inne med, formår å få folk til å tro at han ekstremt sett har hele det franske språk å fare med. Og det er anvendt på meg selv, om enn i aller høyeste grad med de fornødne endringer, at jeg ved å henvise til hebraisk utsatte meg for den mulighet at noen av Morgenbladets lesere skulde kunne komme til å tro at jeg var mer eller mindre bevandret i dette sære språk. Men noe i den retning hadde jeg den gang jeg anførte disse eksempler ikke tenkt på i det hele tatt. Derfor kalte jeg også det bløff som denne henvisning til hebraisk muligens kunde føre med seg, både som lite og som harmløst. Men det jeg henviste til, nemlig til visse hebraiske konjunksjoner, se, det var ikke som hr. rettspresidenten vil ha det til, i seg selv bløff, for det står i min hebraiske grammatikk av Wilhelm Gesenius, Leipzig 1862, på side 206 og 207.

Hvorledes i all verden kan da hr. rettspresidenten komme med noe så logisk uvederheftig som at jeg under påtrykk av en viss opplysning som han kom med, skulde ha innrømmet at det jeg henviste til, var galt? For han sier jo selv at jeg etter hans opplysning og at både på nynorsk, som i forbigående bemerket, vel nærmest er vårt lille esperanto her på berget, og likeledes på våre bygdemål heter det «han er større enn eg», en påstand som han snarere har hentet fra «omstendighetene og øyeblikket, enn fra virkeligheten, kort, han påstår at jeg etter denne hans opplysning, som han sannsynligvis er den eneste som sitter inne med, vi har jo i parentes bemerket mange slags genier her i landet, skulde jeg etter hans framstilling nærmest ha vært ut-satt for et sjelelig sammenbrudd og ha følt denne opplysning så generende at jeg som han sier, hadde valgt den utveg å si at det jeg skrev om det hebraiske språk var bløff. Det er sannelig ikke dårlig gjort å kunne få noe så fantastisk ut av det, som her virkelig forelå!

Men enda bedre er det at hr. rettspresidenten på grunnlag av disse fantastier har klart å opparbeide en slags moralsk indignasjon, for så med denne makt i ryggen å framstille meg som en slags språklig bløffmaker som Morgenbladets lesere helst ikke burde ta alvorlig, og det dertil ikke bare for framtiden, men — horrible dictu — også med tilbakevirkning på tidligere diskusjoner.

Jeg sier så mange takk, hr. rettspresident.

Jørgen Quisling.

Handwritten signature: Jørgen Quisling

1
102991

Er han større enn meg.

For å tydeliggjøre at «meg» i den omstridte ordforbindelse opptreer som subjekt i en tenkt setning, er det nok å uttrykke mening utførlig, med bruk av positivt, komparativ og superlativ av adjektivet:

«Han er stor, og jeg er stor, (han og jeg er store), men han er mer stor enn jeg er stor (han er større enn jeg), for om jeg er stor, er han størst.»

Det eksisterer ingen tvil om det samme grammatikalske forhold, men på norsk har altså en feil fått hevd (antagelig ved en falsk analogi til et preposisjonelt uttrykk, f. eks. «han gikk foran meg») og er i allminnelighet korrekt, men ikke alltid. Norsk språkfølelse er på dette punkt sovnet inn, men den er ikke av dødt. Hvor der er mulighet for misforståelse, våkner den opp og reagerer, f. eks. i eksemplet med kjøttkakene, hvor sammenlikningen kan tenkes å gjelde setningens objekt.

Men det er ikke bare når det gjelder misforståelsesmuligheter språkfølelsen reagerer. La meg nevne et tilspisset tilfelle hvor begge sammenlikningsledd er første person entall. Boccaccio avslutter en kjærlighetssonett med å si at den tenner han med et så søtt indre lys «ch'lo son più ch'io», «at jeg er mer enn — ja, skal det no på norsk hete «meg» eller «jeg»? Det er mulig at læge Quisling og enkelte andre vil sove på begge sine språkrør og mene at «meg» er det riktige også i et slikt tilfelle. Men diktere sover aldri mer enn på det ene språkrør og vekker til for minste mislyd. Boccaccios suvlme tanke er at det samme jeg ved kjærligheten på mysteriøs vis blir noe mere, det må derfor ikke ved en glengivelse på norsk komme den fjerneste antydning til noe annet ved forandret kasus. Altså:

— — — som tenner meg med indre lys og gjør forelsket hjerte så sødmefylt at jeg blir mer enn jeg. Ingen meningsberettiget vil være uenig med meg i at det i dette tilfelle er korrekt og godt norsk å rette en norsk talefell, ja, kortsagt korrekt å tale korrekt.

Dermed være intet ondt sagt om alle de falske analogier og andre feil som gjennom tiden har fått hevd og har vært med om å forme språket. I det nevnte tilfelle er paradoksalt nok fellen en fordel idet den korrekte uttryksmåte virker uvant på øret og derfor framhever det sublime ved Boccaccios tanke.

Kristen Gundlach.

Litt om rettspresident Michael Hanssons arvtaker, fru Ellen By.

Av dr. Jørgen Quisling.

Etter at rettspresidenten i sitt siste svar til meg gir inntrykk av å være på retrett, omenn — som det heter i god orden, så er noe en fru Ellen By trykket ham til unnsetning «ex auditio». Men der har hun tydensynlig tatt seg en ikke så liten blind. For i sitt innlegg skriver hun at selv om diskusjonen mellom rettspresident Michael Hansson og dr. Quisling kanskje allerede er avsluttet, så ber hun allikevel om plass til et lite innlegg, da hun, som hun sier, mener at dr. Quislings påstand ikke bør stå umotsagt.

Og det er jo høst merkelig. For såvidt jeg har forstått det, har hr. Michael Hansson ikke gjort noe annet hele tiden enn å motsi meg, og det dertil så grundig at det neppe skulde være plass til noe mer. Og det er det da heller ikke. For det fru Ellen By kommer med er bare den Michael Hanssonske argumentasjon opp igjen, men bare langt dårligere underbygget og med langt mindre slagkraft.

Det eneste som er nytt er at hun sier: Men når dr. Quisling sammenlikner «førre enn jeg» med «han går foran meg», er han helt på villspor. Og det vilde jeg også unektelig har vært. Det er bare det uheldige ved det, jeg mener uheldig for fru Ellen By, at jeg aldeles ikke har anført en slik sammenlikning i det hele tatt.

Det å holde seg til teksten og således hverken legge noe til eller trekke noe fra og heller ikke forandre den eller late som den ikke er der, den grunnregel burde altså fru Ellen By ha tatt litt mer hensyn til. Og det burde forresten hr. Michael Hansson også. For begge to gjengir det at jeg henviste til hebraisk som noe jeg gjorde for å støtte min påstand, mens jeg i virkeligheten bare gjorde det for å nevne at vi også på hebraisk har eksempler på at preposisjoner kan få en konjunksjonell natur. Det var det hele.

Men hva er ikke denne lille henvielse blitt til? Jo, for hr. Michael Hanssons vedkommende nærmest til at han har bebudet at min posisjon for tid og evighet vil være ødelagt hos Morgenbladets lesere. Og hva fru Ellen By angår, er det blitt til at jeg istedenfor å ty til det mest nærliggende som for henne likesom for hr. Michael Hansson består i å hente eksempler fra engelsk og tysk har øret helt ned i det hebraiske. Og da, som det jo fremgår av det hele, ikke for å henvise til at der kan ligge noe konjunksjonelt også i visse hebraiske preposisjoner, men for å støtte min påstand om at det heter «han er større enn meg». Men den støtte har jeg i motsetning til hr. Michael Hansson og fru Ellen By ikke søkt i de ikke bare fjerne, men også be- dragerske analogier som ligger i de tilsvarende uttrykk på andre språk, men i de egentlige eller riktige analogier som ligger i de mest nærliggende eksempler fra vårt eget, som for eksempel «enn deg», «enn hende», «enn sin kone» etc.

Så har da disse to kampfeller, bare fordi de ikke har umaket seg med å holde seg nøyaktig til det jeg har skrevet, fått ødelagt for meg den lille fine fjær som lå i at jeg kunde henvise til hebraisk. Istedenfor å bli en fjær i min hatt, har de nemlig gjort den til fem høns.

Jørgen Quisling.

P. S. Som et documentum humanum kunde det kanskje her ha sin interesse å opplyse om at ovennevnte fru Ellen By egentlig hadde avsluttet sin artikkel med å la skinnegjennom at jeg nærmest var en arrogant og meget nedlatende herre, som dertil skrev et meget dårlig norsk. Og jeg som innbilte meg at jeg førte en meget elegant penn! Der kan man se, hovmot står for fall.

Men da redaktøren som den forståelsesfulle mann han er, mente at jeg hadde fått mer enn nok allerede av hr. Michael Hansson og derfor av hensyn til at jeg ikke skulde bli alt for meget sjelelig nedbrutt nektet å ta inn denne mindre saklige avslutning, var allikevel fru Ellen By så elskverdig å sende meg den privat. — — — Det må i sannhet være et rart menneske!

D. S.